

Міністерство освіти і науки України
ВСП «Чортківський фаховий коледж економіки та підприємництва
Західноукраїнського національного університету»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ВСП «ЧФКЕП ЗУНУ»

Жовковська Т.Т.

2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІКРОЕКОНОМІКА»**

Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	071 «Облік та оподаткування» 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» /»Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / «Підприємництво та торгівля»
Освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр, курс II

Чортків -2023

Робоча програма з дисципліни Економіка підприємств для студентів за галуззю знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності: 071 «Облік та оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», 15 с. «__» серпня 2023 року.

Програма укладена згідно: ОПП 071, 072, 076 ВСП «ЧФКЕП ЗУНУ», Стандарту фахової передвищої освіти України освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр, галузь знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 071 Облік і оподаткування / Л.В. Тітенко, Н.В. Денисюк, Т.П. Гринчук, С.М. Камінська, О.О. Комліченко, І.М. Матеуш, О.В. Ніколенко, Н.І. Пластун, Т.В. Романенко, затвердженої Наказом МОНУ №698 від 22.06.2021 року

Стандарту фахової передвищої освіти України освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр, галузь знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування / Ю.Б. Рудницька, Т.Д. Нечипоренко, А.І. Макушевич, Я.В. Гринчій, І.І. Грубінка, Л.І. Кошулько, С.Б. Смерека, О.А. Ушакова, Г.В. Шишкіна, затвердженої Наказом МОНУ №700 від 22.06.2021 року

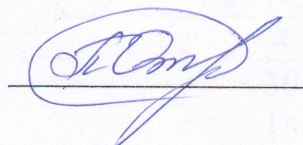
Стандарту фахової передвищої освіти України освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр, галузь знань 07 Управління та адміністрування, спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / Л.П. Марчишин, О.В. Бурденюк, І.А. Мартиросян, С.М. Кратостіна, Н.Ф. Болотська, Т.А. Гайбура, І.Б. Лецик, О.С. Майорова, Н.В. Правда, затвердженої Наказом МОНУ №704 від 22.06.2021 року

Автор: ЖОВКОВСЬКА ТЕТЯНА ТАРАСІВНА, д.е.н., викладач-методист за сумісництвом.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії фінансів, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Протокол № 1 від «30» серпня 2023 р.

Голова циклової комісії

Пилипів О.М.

©ВСП «ЧФКЕП ЗУНУ», 2023

Структура і опис навчальної дисципліни

Освітньо- професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	071 Облік та оподаткування 072 Фінанси, банківська справа та страхування/Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / Підприємництво та торгівля
Форми здобуття освіти	денна
Освітня кваліфікація	Фаховий молодший бакалавр із обліку та оподаткування Фаховий молодший бакалавр з фінансів, банківської справи та страхування /фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Фаховий молодший бакалавр із підприємництва, торгівлі та біржової діяльності /підприємництва та торгівлі
Характеристика навчальної дисципліни	
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість модулів	3-4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма контролю	Екзамен-071,076 Залік -072
Показники навчальної дисципліни денної форми навчання	
Форма навчання	денна
Рік підготовки	2023-2024
Семестр	4
Аудиторні години:	30
Лекційні	15
Практичні	15
Індивідуальна робота	2
Самостійна робота	88
Кількість тижневих годин	1/1

Пояснювальна записка

Економічні суб'єкти інтуїтивно прагнуть звести свої витрати до мінімуму і отримати максимальний зиск. Особливість економічної сфери полягає у тому, що зміни на мікрорівні реалізуються через дії індивідуальних(мікро) економічних агентів ринку, поведінка яких істотно впливає на макроекономічні процеси. Якщо знати основні принципи, згідно з якими приймаються економічні рішення, можна істотно підвищити шанси на успіх у сфері практичної діяльності. Це визначає значення вивчення дисципліни «Мікроекономіка».

Мета вивчення курсу — опанувати всі фахові спрямування основних розділів прикладної економіки, організації та ефективного господарювання на мікрорівні, оволодіти сукупністю теоретичних і практичних знань з діяльності одиничного економічного суб'єкта ринку в сучасних господарських умовах. Практичні знання здобуваються і перевіряються при розв'язанні численних задач за темами курсу та при тестуванні.

Для досягнення основної мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- вивчення основ мікроекономіки;
- дослідження поведінки споживачів та ринкового попиту;
- дослідження поведінки виробника та закону пропонування;
- вивчення матриці ринкових форм та мікроекономічних теорій з поведінкових моделей ринку тощо

Основою формування знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни «Мікроекономіка» є лекції, практичні заняття, а також самостійна робота студентів.

Об'єкт вивчення: основні принципи раціональної поведінки, механізми прийняття рішень, функціонування одиничних економічних суб'єктів в ринкових умовах.

Цілі навчання: підготовка фахівців, здатних розв'язувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері мікроекономічних досліджень у процесі навчання.

Теоретичний зміст предметної області: поняття, категорії, теорії і концепції економічної науки, які визначають тенденції і закономірності функціонування й розвитку підприємств різних форм господарювання.

Методи, методики та технології економічної науки і практики на теоретичному і емпіричному рівнях.

Інструменти та обладнання: сучасні інформаційно-аналітичні системи та стандартні, спеціальні й галузеві програмні продукти.

Після вивчення дисципліни «Мікроекономіка» у здобувачів освіти формуються основні, загальні та інтегральні компетентності.

Перелік компетентностей випускника:

1. Інтегральна компетентність. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі економіки підприємств або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів економічної науки, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях

2. Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

3. Спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність використовувати теоретичний і методичний інструментарій фінансової, економічної, математичної, статистичної, правової та інших наук для розв'язання складних завдань у сфері економіки підприємств.

СК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність, згідно з вимогами законодавства.

СК 5. Здатність оцінювати результати господарської діяльності підприємств на основі знань сучасних методик аналізу.

СК 8. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання й обробки даних.

Програмні результати навчання.

Після вивчення дисципліни «Мікроекономіка» здобувачі освіти повинні:

РН 02. Володіти державною та іноземною мовами для складання ділових паперів і комунікації у професійній діяльності.

РН 03. Знати економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, що існують між фінансовими процесами та економічними явищами.

РН 04. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

РН 06. Застосовувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності для розв'язання професійних завдань.

РН 08. Здійснювати пошук, відбір та опрацювання інформації з різних джерел у процесі професійної діяльності.

РН 13. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації до фахівців і користувачів для досягнення спільної мети.

РН 14. Застосовувати інновації.

РН 15. Виявляти навички самостійної роботи та роботи в команді, демонструвати гнучке мислення, відкритість до нових знань

1. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Основи теорії споживання

ТЕМА 1. Предмет і метод мікроекономіки.

Мікроекономіка як складова частина теоретичної економіки. Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної теоретичної економіки, як методологічна, термінологічна, інструментальна база конкретних економічних дисциплін.

Предмет, концептуальні основи і методологія. мікроекономіки. Предмет курсу. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні. Індивід.

Домогосподарство. Підприємство. Держава. Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, моделювання (графічне, аналітичне, табличне), оптимізація та визначення рівноваги, порівняльна статистика.

Нормативна і позитивна мікроекономіка. Тезаурус дисципліни: благо, попит, пропозиція, ринок, граничні величини, рівновага тощо.

ТЕМА 2. Теорія поведінки споживача.

Корисність в економічній теорії і проблема її виміру. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності. Закон спадної граничної корисності блага. Перший закон Госсена. Оптимізація споживання за умови множинності споживаних благ. Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін на блага. Рівновага споживача з кардиналістських позицій. Другий закон Госсена.

Вибір споживача з ординалістських позицій. Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до ранжування альтернатив; транзитивність переваг; ненасиченість благами; взаємозамінність благ. Множинність благ і повна інформованість споживача як зовнішні умови для здійснення вибору.

Криві байдужості, їх властивості. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Карта кривих байдужості.

Гранична норма заміни (заміщення) благ: сутність і методика обчислення.

Бюджетне обмеження та можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння й графічна побудова. Поняття нахилу бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача та положення бюджетної лінії на процес споживання.

Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору. Два підходи до оптимізації споживчого вибору, їх гранична інтерпретація. «Кутова» і «внутрішня» рівноваги. Економічна, алгебраїчна, графічна інтерпретація рівноваги споживача.

ТЕМА 3. Аналіз поведінки споживача.

Реакція споживача на зміну власного доходу. Лінія «дохід-споживання», її економічна суть. Нахил лінії як характеристика відношення споживача до благ. Поняття «нормальних» і «низькоякісних» благ. Криві Енгеля.

Реакція споживача на зміну цін товарів. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна-споживання». Траєкторія розвитку споживання як результат зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

Ефект заміщення та ефект доходу. Визначення умов, що аналізуються: моделі зменшення ціни одного з товарів за незмінності цін на інші товари та доходу споживача. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу та ефект заміщення. Модель Слуцького і модель Хікса. Одно- та різноспрямований вплив ефектів. Парадокс Гіффена.

Ефекти заміщення і доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності.

Змістовий модуль 2.

Основи ринкової поведінки виробників

ТЕМА 4. Попит, пропозиція та їх взаємодія.

Потреба і попит, їх взаємозв'язок. Індивідуальний і ринковий попит.

Форми представлення попиту: аналітична, таблична та графічна. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним і ринковим попитом: ефект «наслідування», ефект «сноба», ефект «Веблена».

Аналіз зміни попиту в цілому та величини (обсягу) попиту. Цінові та нецінові детермінанти. Зміна величини (обсягу) попиту. Зміна попиту в цілому під впливом нецінових детермінант, її графічна ілюстрація. Оцінка дії цінових і нецінових детермінант попиту в діагностиці реальних ситуацій на товарних ринках.

Пропозиція, суть і способи вираження. Поняття обсягу пропозиції. Закон пропозиції. Аналіз змін у пропозиції та обсягу пропонованого товару під впливом основних нецінових детермінант.

Ринкова рівновага та її параметри. Функція рівноважної ціни як вияв здатності конкурентних сил синхронізувати рішення про купівлю-продаж. Особливості впливу зміни попиту і пропозиції на рівноважну ціну.

Державне регулювання ринку товару. Мета, важелі регулювання: фіксовані ціни, податки, дотації, субсидії та ін., механізм їх дії і наслідки. Захист національного виробника від іноземної конкуренції: введення квот і митних тарифів на імпортовані товари.

Поняття еластичності. Цінова еластичність попиту. Методологічні особливості обчислення показників цінової еластичності попиту. Взаємозв'язок еластичності попиту та змін в сукупній виручці при зміні ціни товару.

Еластичність попиту за доходом та перехресна еластичність попиту. Суть перехресної еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнюючих товарів. Практичне використання концепції перехресної еластичності попиту в обґрунтуванні цінової політики продавців (виробників) взаємозв'язаних товарів.

Еластичність пропозиції. Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції.

ТЕМА 5. Основи теорії виробництва

Частинна варіація факторів виробництва. Виробнича функція з одним змінним фактором, феномен «затухання» виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Сукупний, середній та граничний продукт, їх взаємозв'язок і графічне відображення.

Ізоквантна варіація факторів виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта. Карта ізоквант. Властивості ізоквант. Взаємозамінність факторів виробництва. Гранична норма технічного заміщення ресурсів.

Пропорційна варіація факторів виробництва. Збільшення випуску за рахунок нарощування обсягів ресурсів. Віддача від масштабу. Поняття про економію, обумовлену ростом масштабів виробництва. Виробничі функції зі сталою (постійною), спадною та зростаючою віддачею. Причини позитивного та негативного ефекту від масштабу.

Оптимум виробника. Вибір комбінації виробничих факторів за критерієм мінімізації витрат чи максимізації випуску. Ізокоста. Рівняння ізокости. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна, економічна інтерпретація.

Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми у короткостроковому та довгостроковому періодах. Межі розширення виробництва у короткостроковому періоді. Оптимальний шлях розвитку у довгостроковому періоді.

ТЕМА 6. Мікроекономічна модель підприємства.

Підприємство як суб'єкт ринку та виробничо-ринкова система. Найпростіша схема ринково-виробничої системи (вхід, процесор, вихід). Підприємство як закупівельна система, як товаровиробник, як продавець.

Мотивація поведінки підприємства. Основні види вибору підприємства: що виробляти (продукція, роботи, послуги)? як виробляти (технологія, фактори виробництва)? для кого виробляти (ринки, споживачі, ціни)? Фактор часу та періоди у функціонуванні оптимального та рівноважного станів підприємства.

Найважливіші параметри підприємства як мікроекономічної моделі. Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції.

Змістовий модуль 3.

Теорія товарних ринків та ринків факторів виробництва

ТЕМА 7. Ринок досконалої конкуренції.

Моделі ринку та матриця типів ринкових структур. Порівняльна характеристика моделей ринку. Ідеальні і реальні ринкові структури. Особливості формування ринкових структур в економіці України.

Характерні риси і умови досконалої конкуренції: відкритість, мобільність ресурсів, прозорість, однорідність товару та ін. Дохід та його співвідношення з лінією попиту на продукцію фірми. Ринковий попит і попит на продукцію фірми в умовах досконалої конкуренції. Графічне відображення попиту, валового, середнього і граничного доходу підприємства за умов досконалої конкуренції.

Рівновага підприємства у короткотривалому періоді. Максимізаційно-мінімізаційні цілі підприємства в короткостроковому періоді. Методи сукупного і граничного аналізу. Умови максимізації прибутку конкурентного підприємства : алгебраїчна інтерпретація.

Мінімізація збитків фірми: «сукупний» і «граничний» підходи. Точка закриття підприємства.

Пропозиція фірми у короткостроковому ринковому періоді. Графік галузевої пропозиції. Рівновага фірми і галузі.

Ринок досконалої конкуренції у довгостроковому періоді. Крива ринкової пропозиції у довгостроковому періоді та можливі її конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спадними витратами, з їх комбінаціями).

Довгострокова рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки. Ефективність ринку досконалої конкуренції.

ТЕМА 8. Монопольний ринок.

Модель ринку чистої монополії. Поняття «єдиний продавець», «ринкова (монопольна) влада» у вузькому та широкому розумінні. Ознаки «чистої» монополії. Різновиди монополії. Діагностування монопольної влади.

Монопольний ринок у короткостроковому та довгостроковому періодах. Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни та обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Визначення монопольної ціни. Цінова диференціація та дискримінація. Рівновага підприємства-монополіста у довгостроковому періоді. Досягнення та утримання монополістом ринкової влади.

Особливості функціонування реальних монополізованих ринків. Аналіз поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі. Порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків. Необхідність державного регулювання монополії, антимонопольна політика.

ТЕМА 9. Монополістична конкуренція.

Поняття та ознаки монополістичної конкуренції. Аналіз поведінки монополістичного конкурента в короткостроковому періоді. Довгострокова рівновага фірми в умовах монополістичної конкуренції. Надлишкові виробничі потужності. Найбільш характерні для сучасної економіки структури. Ринки товарів, на яких переважає монополістична конкуренція. Найбільш поширені в Україні методи нецінової конкуренції. Вплив витрат на рекламу на розвиток виробництва. Вплив диференціації продукту за умови монополістичної конкуренції на вибір фірмою оптимальної ціни й обсягу випуску. Види штучних монополістичних об'єднань та їх характеристика.

ТЕМА 10. Олігополія.

Основні ознаки олігополії. Олігополія як закономірна і найпоширеніша структура у світовому ринковому середовищі. Олігополії в Україні. Загальна взаємозалежність олігополістів. Однорідність або диференційованість продукту. Високі бар'єри для вступу до галузі. Асиметричність ринкової влади олігополістів.

Теоретичні моделі олігополії. Ринкові лідери та аутсайдери. Узагальнення моделей дуополії за Штакельбергом. Моделі дуополії Курно та Бертрана як відображення ринкової поведінки початківця. Моделювання поведінки олігополістів за функціями їх реакції на ринкові зміни. Теорія ігор у моделюванні олігополії.

Особливості організації олігополістичного ринку. Олігополістичне ціноутворення. Головні риси ціноутворення за олігополії. Основні моделі олігополістичного ціноутворення. Ламана крива попиту, поведінка конкурентів, ціни на продукти підприємства.

Картель і квазімонополія. Олігополія, заснована на таємній змові, ціноутворення в цих умовах, перешкоди за таємної змови. Лідерство в цінах.

Ефективність олігополії. Суспільна оцінка олігополістичного ринку. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Можливості державного регулювання за олігополії.

ТЕМА 11. Ринкова поведінка в умовах невизначеності ринку.

Поняття невизначеності та ризику. Ставлення до ризику. Санкт-Взаємозв'язок прибутку і ризику. Методи зниження ризику. Об'єктивна ймовірність. Суб'єктивна ймовірність. Очікуване значення. Дисперсія. Стандартне відхилення. Коефіцієнт варіації. Схильність, несхильність та нейтральність людини до ризику. Диверсифікація. Об'єднання ризику. Розподіл ризику. Пошук інформації. Асиметрія інформації. Англійський та голландський аукціон. Ф'ючерс. Опціон.

ТЕМА 12. Рівновага на ринках ресурсів. Ринок праці.

Особливості ціноутворення на ринку ресурсів. Праця як ресурс. Вибір між роботою та відпочинком. Розподіл доходів та крива Лоренца. Похідний попит. Недосконала та досконала конкуренція на ринку ресурсів. Монопсонія на ринку праці та недосконалої конкуренції на ринку товарів. Ціна праці. Ефект заміщення. Ефект доходу. Децильний коефіцієнт. Коефіцієнт фондів. Прогресивний характер податкової системи.

ТЕМА 13. Ринки капіталу та землі.

Аналіз ринку капіталу. Аналіз ринку землі. Підприємницькі здібності як економічний ресурс. Капітал. Людський капітал. Інвестиції. Процент. Номінальна процентна ставка. Реальна процентна ставка. Формула Фішера. Дисконтування. Чиста теперішня вартість. Рентабельність інвестицій. Внутрішня форма дохідності. Теорія міжчасового вибору. Ефект заміни. Ефект доходу. Крива заощаджень. Земля. Сільськогосподарський попит на землю. Несільськогосподарський попит на землю. Земельна рента.

ТЕМА 14. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту.

Ефект зворотного зв'язку. Загальна рівновага. Скринька Еджворта. Критерій ефективності В. Парето. Крива ефективності використання ресурсів. Крива виробничих можливостей. Договірна лінія. Крива споживацьких можливостей. Добробут. Перша теорема економіки добробуту. Друга теорема економіки добробуту. Алокативна роль цін. Дистрибутивна роль цін. Критерій Д.Роулса. Критерій Н. Калдора та Дж. Хікса. Подвійний критерій Скітовські.

ТЕМА 15. Інституціональні аспекти ринкового господарства.

Економічна роль держави в ринковій економіці. Необхідність та межі втручання держави в економічні процеси за ринкових умов. Функції держави. Позитивний (описовий) аналіз поведінки уряду. Застосування теорії громадського вибору у поведінці уряду.

Позаринкові (зовнішні) ефекти. Поняття про зовнішні ефекти, їх економічний зміст. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Коригуючі податки та субсидії. Теорема Коуза-Стінглера. Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем.

Громадські блага. Громадський вибір. Поняття громадських благ. Попит на громадські блага і ефективний їх обсяг. Забезпечення громадськими благами: можливість ринку і держави.

Структура навчальної дисципліни

№	Назви змістових модулів і тем	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН			
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Змістовий модуль 1					
Основи теорії споживання					
1.	Предмет і методи мікроекономіки	1	1	4	-
2.	Теорія поведінки споживача	1	1	6	-
3.	Аналіз поведінки споживача	1	1	6	1
Змістовий модуль 2					
Основи ринкової поведінки виробників					
4.	Попит, пропозиція та їх взаємодія	1	1	8	-
5.	Основи теорії виробництва	1	1	8	-
6.	Мікроекономічна модель підприємства	1	1	8	1
Змістовий модуль 3					
Теорія товарних ринків та ринків факторів виробництва					
7.	Ринок досконалої конкуренції	1	1	6	-
8.	Монопольний ринок	1	1	4	-
9.	Монополістична конкуренція	1	1	4	-
10.	Олігополія	1	1	6	-
11.	Ринкова поведінка в умовах невизначеності ринку	1	1	6	-
12.	Рівновага на ринках ресурсів. Ринок праці	1	1	6	-
13.	Ринки капіталу та землі	1	1	6	-
14.	Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту	1	1	4	-
15.	Інституціональні аспекти ринкового господарства	1	1	6	-
	РАЗОМ	15	15	88	2

2. Тематика практичних занять з дисципліни

«Мікроекономіка»

Змістовий модуль 1. Основи теорії споживання

Практичне заняття № 1

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Мета: зрозуміти, що вивчає мікроекономіка, виявити різницю між нормативною і позитивною економікою, вивчити методи, предмет та об'єкт мікроекономіки.

Питання для обговорення:

1. Мікроекономіка як складова частина теоретичної економіки.
2. Предмет концептуальні основи та методологія мікроекономіки.
3. Мета, завдання і зміст дисципліни.

Тема 2. Теорія поведінки споживача.

Мета: ознайомитись з основними законами кардиналістської та ординалістської теорії поведінки споживача, вивчити криві байдужості і дати їх характеристику, розкрити економічний зміст граничної норми заміщення, навчитись графічно відображати рівновагу споживача та її зміну під впливом певних чинників.

Питання для обговорення:

1. Вибір споживача з кардиналістських позицій.
2. Вибір споживача з ординалістських позицій.
3. Криві байдужості, їх властивості.
4. Бюджетна лінія. Рівняння лінії бюджетного обмеження.
5. Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору.

Практичне заняття № 2

Тема 3. Аналіз поведінки споживача

Мета: в'яснити економічний зміст кривих «дохід-споживання» та «ціна-

споживання», розкрити зміст ефекту доходу і ефекту заміщення, та їхній вплив на попит споживача.

Питання для обговорення:

1. Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Крива «дохід-споживання».
2. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Крива «ціна-споживання».
3. Ефект доходу і ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів. Парадокс Гіффена.
4. Утворення «надлишку споживача» в результаті перевищення корисності товарів за ціною.

Змістовий модуль 2.

Основи ринкової поведінки виробників

Тема 4. Попит, пропозиція та їх взаємодія.

Мета: визначити поняття попит і пропозиція, виявити основні чинники, які на них впливають, дослідити способи представлення ринкової рівноваги та чинники її зміни, розкрити зміст еластичності попиту і пропозиції та виявити чинники впливу на них.

Питання для обговорення:

1. Попит, цінові і нецінові фактори попиту. Закон попиту.
2. Пропозиція, фактори пропозиції. Закон пропозиції.
3. Ринковарівновага.
4. Державне регулювання на мікрорівні: важелі і механізм їх дії, податки, дотації, квоти.
5. Еластичність попиту, її основні фактори.
6. Показники еластичності, їх визначення і використання.
7. Цінова еластичність попиту і виручка.
8. Еластичність пропозиції.

Практичне заняття № 3

Тема 5. Основи теорії

виробництва

Мета: вивчити виробничу функцію, відобразити зв'язок між структурою витрат і випуском продукції, навчитись графічно відображати виробничу функцію з одним і двома змінними факторами, рівновагу виробника (графічно і аналітично).

Питання для обговорення:

1. Поняття і параметри виробничої функції, її види. Сукупний, середній та граничний продукт.
2. Виробнича функція з одним змінним фактором, її графічне відображення.
3. Виробнича функція з двома змінними факторами.
4. Ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва.
5. Віддача від масштабу. Причини позитивного та негативного ефекту від масштабу.
6. Ізокоста. Карта ізокост.
7. Рівновага виробника, способи її визначення.

Тема 6. Мікроекономічна модель підприємства.

Мета: розкрити зміст підприємства, його риси та мотиви діяльності, показники доходу та прибутку.

Питання для обговорення:

1. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин.
2. Мотивація діяльності підприємства. Фактор часу.

Змістовий модуль 3.

Теорія товарних ринків та ринків факторів виробництва

Практичне заняття № 4

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції.

Мета: виявити основні риси ринку досконалої конкуренції, показати за яких умов фірма максимізує прибуток, мінімізує збитки або банкрутує на ринку, вияснити як встановлюється довгострокова рівновага в конкурентній галузі.

Питання для обговорення:

1. Моделі ринку, їх порівняльна характеристика. Ідеальні і реальні ринки.
2. Ознаки й умови досконалої конкуренції.
3. Господарська стратегія конкурентного виробника в короткостроковому періоді.
4. Рівновага фірми в довгостроковому періоді.

Тема 8. Монопольний ринок.

Мета: в'яснити зміст монополії, види та умови, за яких вона може існувати, дослідити методи максимізації вигоди або мінімізації витрат у коротко- і довготривалому періодах, вивчити практику цінової дискримінації та розкрити її наслідки.

Питання для обговорення:

1. Ознаки монополії. Види монополій.
2. Крива попиту монополіста. Вибір цін і обсягу виробництва.
3. Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді.
4. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Практичне заняття № 5

Тема 9. Монополістична конкуренція.

Мета: розкрити особливості ринку монополістичної конкуренції, пояснити як визначають ціну і обсяг випуску продукції, що максимізує прибуток фірми, визначити основні методи нецінової конкуренції на даному ринку.

Питання для обговорення:

1. Ознаки монополістичної конкуренції.
2. Визначення оптимального обсягу продажу фірми та її цінова політика.
3. Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції.
4. Надлишкова виробнича потужність підприємств за умов монополістичної конкуренції.

Тема 10. Олігополія.

Мета: розкрити особливості ринку олігополії, пояснити як взаємодія фірм впливає на встановлення ціни і обсягу випуску олігополістів, визначити основні моделі рівноваги на даному ринку.

Питання для обговорення:

1. Олігополія, її суть та розповсюдження.
2. Теоретичні моделі олігополії. Дуополії за Курно, Бертраном.
3. Модель ламаної кривої попиту – як різновид олігополістичного ціноутворення.
4. Таємні змови. Мовчазна згода. Ціноутворення за принципом «витрати плюс...».
5. Ефективність олігополії.

Практичне заняття № 6

Тема 11. Ринкова поведінка в умовах невизначеності ринку.

Мета: Сприяння поглибленому засвоєнню теорії асиметричної інформації та оволодіння практичними методами згладжування асиметричності інформації на ринках товарів і послуг

Питання для обговорення:

1. Невизначеність якості і ринок «халтури».
2. Методи згладжування (вирівнювання) асиметричності інформації.
3. Проблема взаємовідносин «принципал–агент»
4. Асиметрична інформація на ринках праці: теорія ефективно заробітної плати.

Тема 12. Рівновага на ринках ресурсів. Ринок праці.

Мета: розкрити особливості попиту на ресурси, чинники, що впливають на попит на виробничий фактор, економічний зміст правила оптимальності використання ресурсів, дослідити ознаки ринку праці за різного ступеня конкуренції.

Питання для обговорення:

1. Класифікація ресурсів. Похідний характер попиту на фактори виробництва. Правило використання ресурсу.
2. Попит на ресурси в умовах досконалої і недосконалої конкуренції.

3. Праця як змінний фактор виробництва.
4. Характеристика досконалоконкурентного ринку праці. Формування галузевого та ринкового попиту на працю. Обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку: ефекти зміни доходу і заміщення.
  5. Моносонічний та олігосонічний ринки, їх особливості.
  6. Двостороння монополія на ринку праці.

Практичне заняття №7 Тема

13. Ринки капіталу та землі.

Мета: розкрити зміст позичкового проценту та дисконтування капіталу, вивчити особливості ринку земельних ресурсів.

Питання для обговорення:

1. Капітал як ресурс тривалого користування, форми капіталу.
2. Поняття позичкового проценту. Дисконтування капіталу.
3. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді.
4. Ринок землі.

Тема 14. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту.

Мета: звернути увагу на різницю між загальною і частковою рівновагою, розкрити ефективність обміну, розподілу і виробництва, сформулювати умови Парето-оптимального стану економіки.

Питання для обговорення:

1. Часткова та загальна рівновага. Взаємозалежність ринків.
2. Ефективність обміну і розподілу ресурсів у споживанні і обміні.
3. Ефективність у сфері виробництва.
4. Оптимізація структури економіки. Загальні умови ефективності конкурентної ринкової системи.

Практичне заняття № 8

Тема 15. Інституціональні аспекти ринкового господарства.

Мета: розкрити суть зовнішніх і внутрішніх ефектів, вивчити методи державного впливу на зменшення наслідків дії негативних зовнішніх ефектів.

Питання для обговорення:

1. Неспроможність ринку і необхідність втручання держави в

економіку.

2. Проблеми регулювання виробництва та споживання суспільних благ.
3. Зовнішні ефекти. Теорема Коуза.
4. Шляхи регулювання зовнішніх ефектів.

6. Індивідуальне завдання

Метою індивідуального завдання є поглиблення та закріплення теоретичних знань за допомогою проведення самостійного дослідження поведінки споживачів та виробників на ринку, яке потребує вмілого використання відповідних мікроекономічних моделей.

У процесі виконання індивідуальної роботи студент повинен продемонструвати знання механізму ухвалення господарських рішень окремими економічними суб'єктами, вміти аналізувати моделі взаємодії споживачів і виробників, а також коректно формулювати висновки на основі отриманих результатів досліджень.

Структура індивідуального завдання:

Задача 1. Аналіз взаємодії попиту і пропозиції.

Задача 2. Побудова динамічної моделі поведінки споживача.

Задача 3. Дослідження рівноваги виробника в довгостроковому періоді. Задача 4. Емпірична оцінка та прогнозування витрат виробництва.

7. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це діяльність, яку студенти виконують самостійно під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі. Самостійна робота спрямована на більш глибоке вивчення студентами важливих питань навчальної програми курсу. Під час вивчення навчальної дисципліни застосовуються такі види самостійної роботи:

- підготовка додаткових питань до кожної теми навчальної дисципліни;
- підготовка обов'язкових питань до практичних занять;
- робота з додатковою літературою.

Обов'язкові вимоги до самостійної роботи:

- оптимальний обсяг розкриття додаткового питання – 2-3 сторінки. За ініціативою студента додаткові питання можуть бути представлені на практичному занятті чи круглому столі у формі презентації;
- формулювання висновків, які мають сприяти розширенню знань та навиків студентів з дисципліни.

Перелік тем і питань для самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вклад українських вчених-економістів у розвиток мікроекономічного аналізу. 2. Тезаурус дисципліни: благо, попит, пропозиція, ринок, питання граничні величини, рівновага. 3. Нормативна і позитивна мікроекономіка. 	4
2.	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Кутова» і «внутрішня» рівновага споживача. 2. Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до ранжування альтернатив; транзитивність переваг; ненасиченість благами; взаємозамінність благ. 3. Вплив на реальну купівельну спроможність споживача зміни цін і номінального доходу. 	6
3.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нахил лінії як характеристика відношення споживача до благ. 2. Ефекти заміщення і доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності. 3. Парадокс Гіффена. 	6
4.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним і ринковим попитом: ефект «наслідування», ефект «сноба», ефект «Веблена». 2. Оцінка дії цінових і нецінових детермінант попиту в діагностиці реальних ситуацій на товарних ринках. 3. Захист національного виробника від іноземної конкуренції: введення квот і митних тарифів на імпортовані товари. 	8
5.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мотивація поведінки підприємства. 2. Найважливіші параметри підприємства як мікроекономічної моделі. 3. Фактор часу та періоди у функціонуванні оптимального та рівноважного станів підприємства. 	8
6.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виробничі функції зі сталою (постійною), спадною та зростаючою віддачею. 2. Межі розширення виробництва у короткостроковому періоді. 	8
7.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Витрати втрачених можливостей (альтернативні витрати). 2. «Нормальний прибуток» як одна із складових витрат втрачених можливостей. 3. Концепція мінімального ефективного розміру підприємства і структура галузі. 	6
8.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ідеальні і реальні ринкові структури. 2. Особливості формування ринкових структур в економіці України. 3. Ефективність ринку досконалої конкуренції. 	4
9.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Цінова диференціація та дискримінація. 2. Аналіз поведінки реальних монополій. 3. Необхідність державного регулювання монополії. 	4
10.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нецінова конкуренція на ринку монополістичної конкуренції. 2. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки і загрози. Реклама товару. 	6

	3. Надлишкова виробнича потужність, її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.	
11.	1. Загальна взаємозалежність олігополістів. 2. Теорія ігор у моделюванні олігополії. 3. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами.	6
12.	1. Еластичність попиту на економічні ресурси. 2. Індивідуальна крива пропозиції праці, її характер. 3. Процес дисконтування: методика визначення майбутньої вартості теперішньої суми доходу.	6
13.	1. Ринок страхування як ринок з асиметричною інформацією. 2. Сигнали ринку	6
14.	1. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. 2. Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання	4
15.	1. Застосування теорії громадського вибору у поведінці уряду. 2. Забезпечення громадськими благами: можливість ринку і держави.	6
	Всього годин:	88

8. Методи навчання

Навчальний процес передбачає проведення лекцій і практичних занять в тому числі в комп'ютерній лабораторії, самостійну роботу студентів, виконання індивідуальних і розрахунково-графічних задач під керівництвом викладача та самостійно. Мова викладання – українська.

У процесі викладання дисципліни «Мікроекономіка» використовуються такі методи навчання як:

- Словесні (пояснення, лекція, інструктаж).
- Наочні (ілюстрація, плакат, схема, мультимедійні файли).
- Практичні (самостійна робота на занятті та позааудиторна діяльність, виконання розрахункових завдань).
- Методи стимулювання обов'язку та відповідальності у студентів: переконання у значущості навчання, вимоги, вправи з виконання вимог, програмоване опитування;
- Методи стимулювання інтересу до навчання: пізнавальні ігри, навчальні дискусії; створення ситуацій емоційно-моральних переживань; створення ситуацій пізнавальної новизни; створення ситуації зацікавленості;
- За ступенем самостійної роботи студентів: методи взаємодії викладача та студента (бесіда, дискусія); методи самостійної роботи студентів (самостійна робота з книгою, письмова робота, самостійна робота під керівництвом викладача);
- За особливостями навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький;
- За джерелом інформації і сприймання навчальної інформації: словесні (розповідь, бесіда, лекція, пояснення); наочні (ілюстрація, демонстрація).

У навчальному процесі застосовуються: лекції, в тому числі із використанням засобів комп'ютерної техніки; практичні заняття; індивідуальні заняття і виконання самостійної роботи, виконання розрахунково-графічних завдань під керівництвом викладача і самостійно; робота в Інтернет, робота на платформах Zoom, Moodle.

Організація навчання здійснюється за кредитно-модульною системою з елементами тестування та рейтинговим оцінюванням знань студентів у відповідності з Концепцією впровадження в Україні Болонського процесу.

14. Методи контролю

Вивчення дисципліни передбачає наявність трьох рубіжних атестацій (контролю) в межах загального обсягу годин і проведення підсумкового контролю у вигляді екзамену.

У процесі вивчення дисципліни «Мікроекономіка» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- поточне опитування на практичних заняттях;
- підсумкове тестування з кожного змістовного модуля;
- директорська контрольна робота;
- екзамен підсумковий.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) навчальної дисципліни «Мікроекономіка» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту, %:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (директорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за творче завдання, самостійну роботу та поточне опитування)	Іспит	Разом
20%	25%	15%	40%	100%

Шкала оцінок:

За шкалою ВСП «ЧФКЕП ЗУНУ»	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	Відмінно	A (відмінно)
85-89	Добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	Задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

9. Методичне забезпечення

1. Тексти лекцій (друкований та електронний варіанти).
2. Плани проведення практичних - друкований та електронний варіанти.
3. Завдання для практичних занять.
3. Тематичний план проведення занять з дисципліни.
4. Завдання модульних контрольних робіт.
5. Завдання для самостійної роботи та методичні вказівки до їх виконання.
6. тести для перевірки знань студентів.
7. Критерії оцінювання знань студентів.
8. Презентаційні матеріали.

Рекомендована література з курсу «Мікроекономіка»:

Основна:

1. Задоя А.О. Мікроекономіка: Курс лекцій: Навч. посіб./ А.О. Задоя. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2017. – 176 с.
2. Задорожна Н. В. Мікроекономічна теорія виробництва і витрат: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2013. – 219 с.
3. Мікроекономіка і макроекономіка: Підруч. для студентів екон. спец. закл. освіти: У 2 ч. / С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна та ін.; За заг. ред. С. Будаговської. – К.: Основи, 2017. – 518 с.
3. Піндайк Р.С. Рубінфелд Д.Л. Мікроекономіка / Пер з англ. А. Олійника, Р. Скільського. – К: Основи, 2018. – 646 с. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка: навч. посіб. / Мацелюх Н.П. та ін. Ірпінь, 2018. 298 с.
4. Мікроекономіка: підручник / уклад. В.М. Лич, П.М. Куліков, Б.Е. Головаш, В.В. Гончаров. Київ, 2018. 96 с.
5. Мікроекономіка: навч. посіб./О.С. Яцюк; Івано-Франків. нац. техн. ун- т нафти і газу. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. 189 с.
6. Мікроекономіка: опор. конспект лекцій / А.Г. Герасименко, Н.В. Квіцинська. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 104 с.
7. Палійчук Є.С. Мікроекономіка. Тестові завдання. Ужгородський національний університет. 2020. 30 с.
8. Browning, Edgar K., and Mark A. Zupan. *Microeconomics: Theory and applications*. John Wiley & Sons, 2020.
9. Cowell, Frank. *Microeconomics: principles and analysis*. Oxford University Press, 2018.
10. Kreps D. M. *Microeconomics for managers*. Princeton University Press,

2019. problems and policies. 21-st edition. McGraw-Hill Education. NY.2018.

11. Pindyck R. S., Rubinfeld D. L. Microeconomics. 9th ed. Pearson. 2018. 781 p.

12. Von Böventer E., Illing G. Einführung in die Mikroökonomie. Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2019.

Додаткова:

4. Рудий М.М. Мікроекономіка (Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей) / М.М. Рудий, С.І. Михайлов. – К.: «Юнівест Медіа», 2015. – 312 с.

5. Рудий М.М. Мікроекономіка. Навч. пос. / М.М. Рудий, В.В. Жебка. – К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 360 с.

6. Семюельсон Пол. А. Мікроекономіка / Пол А. Семюельсон. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 676 с.

7. Ястремський О.І. Основи мікроекономіки: Підручник / О.І. Ястремський, О.Г. Гриценко. – К.: Знання-Прес, 2017. – 579 с.

Інформаційні ресурси:

1. www.minfin.gov.ua – Міністерство фінансів України
2. www.rada.gov.ua – Законодавство України
3. www.worldbank.org.ru – Світовий банк
4. www.bank.gov.ua – Національний Банк України

